Eduskunta
Ympäristövaliokunta

Lausuntopyyntönne 20.12.2022

**Lausunto**

Tämä on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (myöhemmin ELY-keskukset) ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueiden yhteinen lausunto Valtioneuvoston selonteosta kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta vuoteen 2030 Hyvinvointia ja turvallisuutta muuttuvassa ilmastossa (VNS 15/2022 vp). ELY-keskukset kiittävät mahdollisuudesta lausua asiassa.

ELY-keskukset ovat jättäneet yhteisen lausunnon sopeutumissuunnitelmaluonnokseen 13.10.2022. Suunnitelmaa on valmisteltu laajassa yhteistyössä ja se on kytketty vahvasti eri hallinnonalojen suunnittelu- ja ohjaustyöhön. Suunnitelman valmistelussa on otettu myös huomioon eri sektoritoimijat. ELY-keskukset viittaavat aiempaan lausuntoonsa ja esittävät tässä vaiheessa lisäksi seuraavaa:

**ELY-keskukset ilmastonmuutokseen sopeutumisen kansallisina toimeenpanijoina alueilla**

ELY-keskukset ovat valtionhallinnon alueellisia, puolueettomia toimijoita, joiden rooli on tunnistettu ilmastolaissa, lain mukaisten suunnitelmien toimeenpanijoina ja sopeutumisen alueellisena toimijana. ELY-keskuksilla on sellaisia merkittäviä sopeutumista edistäviä tehtäviä, joita Suomessa ei hoida mikään muu taho. ELY-keskusten ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta tärkeimpiä tehtäväkokonaisuuksia ovat varautumis- ja valmiustehtävät, rahoitus- ja kehittämispalvelut, alueidenkäyttö, vesien hallinta, liikennejärjestelmätyö, luonnonsuojelu ja ympäristönsuojelu.

ELY-keskukset kiittävät niille osoitetuista lisäresursseista sopeutumisen tehtäviin. ELY-keskuksille myönnettyjen lisäresurssien kautta on mahdollista terävöittää sopeutumistyötä kohdentaen keskitetyt resurssit tukemaan ja edistämään ilmastomuutoksen sopeutumisen tehtäväkokonaisuuksia ja siten lisäämään ilmastotoimien kansallista vaikuttavuutta. Ilmastomuutokseen sopeutumista on kaikkien ELY-keskusten edistettävä jokapäiväisessä työssään ja siten erityisesti ilmastoyksikön tulee tukea työtä ohjeistusten ja linjausten myötä sekä esimerkiksi tutkimustulosten jalkautumisella käytäntöön.

## Suunnitelma on kehittynyt hyvään suuntaan

Suunnitelma on täsmentynyt luonnoksena lausuttavana olleeseen suunnitelmaluonnokseen verrattuna: tavoitteita on tarkennettu sekä alustavia seurantamittareita ja toimenpiteitä on lisätty. ELY-keskukset pitävät hyvinä ja selkeyttävinä useita muutoksia suunnitelmassa. Erityisesti ELY-keskukset arvostavat sitä, että ELY-keskusten vastuita ja tehtäviä on useiden toimenpiteiden osalta selkiytetty (mm. 6.1, 8.2, 15.1, 15.2, 17.4, 18.1). Alue- ja kuntatason ilmastoriskien hallinnan kokonaisuudessa ELY-keskusten rooli tunnistetaan asiantuntijana, valvovana viranomaisena sekä edistäjänä ja kehittäjänä, mitä ELY-keskukset pitävät hyvänä. Lisäksi ELY-keskukset pitävät tärkeänä, että suunnitelman vaikutusten arviointia on täydennetty ja laajennettu.

Suunnitelma edistää ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimia, mutta suunnitelmassa vastuutetuille toimijoille jää määritettäväksi tarkemmat toimenpiteet, mikä on tarkoituksenmukaista. Lisäksi ELY-keskukset pitävät hyvänä, että suunnitelmassa on tunnistettu lainsäädännön muutostarpeita, jotka edistävät ilmastonmuutokseen sopeutumista.

## Suunnitelman edelleen kehittämiseksi

Suunnitelman rakennettua ympäristöä koskevien sopeutumistavoitteita ja -toimenpiteitä on tärkeää täydentää ja konkretisoida, jotta kansalliset sopeutumistarpeet tulevat käsiteltyä suunnitelmassa tasapainoisesti. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on merkittävä taloudellinen ja väestön hyvinvointiin liittyvä kysymys, jota tulee käsitellä sekä maaseudun että kaupunkiseutujen osalta kaikessa sopeutumisen suunnittelussa. Myös maaseudun rakennettu ympäristö on tärkeää ottaa huomioon.

Sään ääri-ilmiöiden yleistyminen aiheuttaa merkittäviä haittavaikutuksia suunnitelmassa mainittujen metsäteiden ja yksityisteiden lisäksi valtion ylläpitämälle tieverkolle. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen tavoitteita ja toimenpiteitä on tärkeää täydentää tältä osin. Vesistö-, meri- ja taajamatulviin varautuminen aiheuttaa haasteita sekä nykyisen tieverkon osalta että uusien suunniteltavien yhteyksien osalta.

Suunnitelmaan on tärkeää lisätä metsien kestävää käyttöä koskeva toimenpide. Taloudellisesti ja ekologisesti kestävä hakkuiden taso vähentää metsänkasvulle ja metsien monimuotoisuudelle ilmastonmuutoksen aiheuttamia riskejä. Tästä syystä suunnitelman tulisi pitää sisällään toimenpide, jonka tavoitteena on luoda ja vahvistaa ohjauskeinoja ja kannustimia, joilla kestävät hakkuutasot turvataan koko Suomessa.

On tärkeää varmistaa, että eri hallinnonalojen luonnon monimuotoisuutta koskevien sopeutumistoimenpiteiden politiikkajohdonmukaisuus parantuu. Lisäksi nykyistä lainsäädäntöä sekä erilaisia rahoitusvälineitä ja suojeluohjelmia tulee aktiivisesti kehittää siten, että ne palvelevat luontokadon pysäyttämistä. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti sellaiseen lainsäädäntöön ja taloudelliseen ohjaukseen, jolla voi olla tavoitteen kannalta ristikkäisiä vaikutuksia.

## Suunnitelman toimeenpano

Suunnitelmaa varten on tehty kattavaa pohjatyötä ilmastoskenaarioiden ja ilmastonmuutoksen vaikutusten tieteellisten tarkastelujen ja yhteenvetojen suhteen. Tämä pohjatyö on myös keskeinen osa suunnitelman toimeenpanoa, minkä takia olisi tärkeää tunnistaa ilmiöiden lisäksi niiden vaikutukset ja kaikki vaikutusketjut.

KISS2030 -suunnitelmassa todetaan, että Suomen sopeutumispolitiikan lähtökohta, eli ilmastoriskien hallinnan ja sopeutumisen sisällyttäminen osaksi olemassa olevia rakenteita, suunnittelua ja toimintatapoja tukee osaltaan toimeenpanon tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Tuleekin selvittää, minkälaista tietoa tarvitaan ja miten se jalkautetaan kentälle, sekä seurata kokemuksia siitä, onko tähän tavoitteeseen päästy ja ovatko muutokset todella toteutuneet. Myös opetukseen ja osaamisen kehittämiseen tulee panostaa kaikilla tasoilla.

Toimenpiteiden tarkemmassa suunnittelussa ja toimeenpanossa on tärkeää tarkastella haavoittuvuuksia ja niihin kohdistuvia ilmastoriskejä eri lähtökohdista, yhteiskunnan eri sektoreilla, eri toimialoilla ja erityyppisillä alueilla. Tarpeen olisi ottaa kantaa myös siihen, mitkä ovat ensisijaisia sopeutumistoimia. Suunnitelman toteuttamista edistää sen kytkeminen hallinnonalojen sekä toimialojen kaikkeen suunnittelu- ja ohjaustyöhön. Lisäksi on tärkeää, että toimijoita ja toimijoiden rooleja tarkennetaan sekä yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa mahdollistetaan. On hyvä, että suunnitelman toimenpiteisiin liittyen on tunnistettu lisäresurssitarpeita toimeenpanon käynnistämiseksi tai sen varmistamiseksi ja ne on myös yksilöity.

Sopeutumisen tarpeet ovat alueellisesti hyvin erilaisia. Suunnitelmassa olisi mahdollista linjata esimerkiksi keinoja edistää alueellisia ja paikallisia sopeutumistoimenpiteitä. Toimenpiteiden toteutuksen suunnitteluun ja toimeenpanoon on tärkeää ottaa vahvasti mukaan alue- ja paikallistason toimijat.

**Ilmastonmuutokseen sopeutumisen seuranta ja arviointi**

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen seuranta ja arviointi on haastavaa ja onkin erittäin tärkeää, että suunnitelmaan on lisätty välitarkastelu toimeenpanon edistymisestä. Välitarkastelulla arvioidaan suunnitelman ajantasaisuutta ja mahdollisten lisätoimien tarvetta. Välitarkastelussa mukana olevia muuttujia pitää myös tarkastella kriittisesti ja kerätä kokemuksia niiden toimivuudesta.

Suunnitelmassa olisi hyvä näkyä selkeämmin sopeutumisen tila ja tulokset, jota tavoitellaan ja joita voitaisiin seurata. Määrittelemällä tavoiteltavat tulokset voitaisi myös rahoitusta ohjata helpommin oikeantyyppisiin, vaikuttaviin hankkeisiin ja hankekokonaisuuksiin. Tavoiteltavat tulokset ohjaisivat myös edelleen seuraavan kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman valmistelua.

Sopeutumissuunnitelmaan valitut päämäärät ovat pääosin asianmukaisia ja tavoiteltavia. Päämäärien toteutuminen on käytännössä kuitenkin erittäin haastavaa. Kuten tässäkin suunnitelmassa on todettu, riskienhallinnassa epäonnistuminen maksaa yhteiskunnalle lopulta eniten. Tätä sopeutumissuunnitelmaa ja kaikkia ilmastonmuutokseen liittyviä kansallisia tavoitteita, suunnitelmia ja ohjelmia tulee jatkuvasti päivittää uusimman tutkimustiedon perusteella ja varmistaa toiminnalle riittävä rahoitus ja tuki sekä varmistaa rahoitettujen toimien riittävyys.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen ilmasto- ja kiertotalousasiantuntija Sanna Moilanen ja ratkaissut ylijohtaja Jonas Liimatta.

Tämä asiakirja KEHA/20716/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/20716/2022 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Liimatta Jonas 17.01.2023 11:27

Esittelijä Moilanen Sanna 17.01.2023 11:25